

Sobre la llengua dels escriptors

El llibre *Hem d'acostar-nos a València* (Ed. 3i4), a cura d'Antoni Martí Monterde, acaba amb una formidable carta de Josep Pla a Carlos Esplá.

Aquest darrer venia d'enllestir la traducció al castellà d'una obra de l'escriptor de Palafrugell (segurament la novel·la *Relacions*), i Pla li reconeixia el treball realitzat, amb una admiració plena de gratitud: «Generalmente, el trabajo de traducir es un trabajo de odio. Algunos de los traductores que conozco profesan un desprecio profundo por los libros que han traducido». Pla continuava explicant el profund menyspreu que havia patit per part dels traductors per haver escrit en català: «Alguna vez he oído decir que, cuando hablamos nuestra lengua, ladramos. (...) El vocabulario perruno de nuestro pueblo contrasta con el de leche y miel de otros pueblos vecinos». I seguia per aquella deriva perillosa, fins a concloure: «...ni la madre de Vd. ni la mía han ladrado nunca, ¡pero absolutamente nunca!».

La carta està escrita l'any 1927, quan Pla escrivia principalment en català. Potser Esplá li havia retret això, i que d'escriure en castellà tindria més lectors. Pla continuava, llançat i empedrant l'escrit d'ironia: «Cuando estuve en Madrid, aprendí cosas desagradables. Hace seis años, en la capital de España, era mucho más difícil para mis amigos cobrar los artículos que escribirlos. (...) La gente se interesaba muy poco y la vida intelectual se desarrollaba alejadísima de la vida social diaria. No conozco dos valores más trágicamente y más absolutamente divergentes que España y sus intelectuales».

Pla posava el dit a la nafra: tant se valia en quina llengua s'escriguera, igualment moriries de gana. Eugeni d'Ors, en una entrada del

MARTÍ DOMÍNGUEZ
@MartíDomínguezR

IL·LUSTRACIÓ DE DIEGO MIR

seu *Glosari* de 1915, també raonava sobre aquesta qüestió: “El foraster pintor em diu: ‘I vostè, per què no les escriu en castellà les seves obres? Això li procuraria milers més de lectors.’ Jo li responc: ‘I vostè, per què no fa targetes postals dels seus quadres? Això li procuraria milers més de contempladors’”. La resposta de D’Ors és ben contundent, i no sabem què va contestar el pintor. En canvi, Josep Pla, en la carta a Esplá, posa l’exemple de Vicente Blasco Ibáñez com a escriptor que ha triomfat, i arriba a dir que “los libros de Blasco son lo mejor que se ha escrito en España en prosa en los últimos treinta años. ¿Estos libros estarían peor si los hubiera escrito en catalán? De ninguna manera”.

En realitat, Pla feia trampa, perquè la pregunta més correcta seria si aquests llibres estarien millor si Blasco els haguera escrit en català. És a dir, si els haguera escrit en la llengua de Sangoneta, en la llengua dels habitants del Palmar, dels llauradors i pescadors valencians. La resposta sembla òbvia. I, tanmateix, a Espanya ja ningú no llegeix Blasco. Se’l considera un autor de prosa insegura, irregular, mediocre. No és un estilista, i els seus drames rurals interessent poc. I a València, malgrat iniciatives d’allò més plausibles de traduir-lo a la nostra llengua, tampoc desperta massa interès. Blasco podria haver estat el gran escriptor costumista en llengua catalana, però no ho és. I per suposat, tampoc de la castellana.

Així les coses, la realitat és que “a la capital d’Espanya” les coses no han canviat gaire des de l’any 1927. Els intel·lectuals madrilenys, els pocs que hi ha, no pinten gran cosa, i evidentment miren poc, o gens, cap a la perifèria. I, comptat i debatut, tant Pla com D’Ors acaben escrivint en castellà. Un a *Destino*; l’altre com a intel·lectual orgànic del feixisme franquista. La metamorfosi kafkiana de D’Ors és ben coneguda, i efectivament, per dir-ho així, va acabar fent targetes postals amb els seus llibres. Josep Pla enllestia la carta a Esplá, exclamant: “Pero, ¡qué viejo es todo esto!” Així és, molt vell i, tanmateix, molt actual. I qui sap si Esplá, avui en dia, haguera traduït Pla.